

УДК 378.091.33:78

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-195-49-52

ШЕЛЕПНИЦЬКА-ГОВОРУН Наталія Михайлівна –
професор кафедри культурології
Національного університету біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5670-6358>
e-mail: shelepnytska@ukr.net

ПЕРІОДИЗАЦІЯ РОЗВИТКУ ВОКАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ЄВРОПІ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Акцент вокальної культури, однієї із найважливіших складових професійної культури фахівців музичного мистецтва, зумовлене специфікою його вокально-педагогічної діяльності, яка спрямована на формування особистості, здатної в майбутньому відтворювати й збагачувати культуру суспільства. Культура майбутніх фахівців музичного мистецтва пройшла в процесі суспільно-культурного розвитку певні періоди. Вона, як феномен педагогічної практики, існувала завжди, але мала різне соціальне й професійне призначення залежно від впливу різних чинників: політичної ситуації; моральних відносин, що склалися у суспільстві; пануючої релігії; типу виховання [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Періодизацію проблеми еволюції вокальної культури фахівців музичного мистецтва вивчали вчені: С. Горбенко, О. Ільченко, А. Ключев, Г. Ніколаї, Н. Філіпчук, Л. Харалампіду, В. Черкасов та ін.

Мета статті – розкрити основні етапи періодизації розвитку вокальної культури фахівців музичного мистецтва в Європі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглянемо періодизацію розвитку вокальної культури фахівців музичного мистецтва в Європі.

Кілька етапів розвитку музичного мистецтва виокремив сучасний філософ А. Ключев. Учений зазначає:

– в епоху первісного світу людина почала експериментувати з наслідуванням різних звуків живої і неживої природи. Це викликало немuzичні «штучні» звукові явища;

– в епоху Давніх держав (Єгипет, Греція та ін.) музика існувала у вигляді хорових пісень без особистісного змісту, які виконувалися для слухача;

– у Середньовіччі значна увага приділялася композиторській діяльності;

– секуляризація (перетворення церковної музики на світську) музичної діяльності в епоху Відродження зумовила розповсюдження професійного музичного мистецтва, з'явилась традиція визнання

музичних геніїв, а отже і виокремлення в музиці особистості [2].

Дослідник С. Горбенко процес еволюції європейської музичної освіти гуманістичної спрямованості розглядає в такому ракурсі:

– дотримання принципу природовідповідності в організації освітнього процесу (Демокрит);

– орієнтація на власний чуттєвий досвід як результат діяльності душі (Арістотель);

– усвідомлення можливості вдосконалення нахилів і здібностей, впровадження дитини в процесі навчання (педагогіка Середньовіччя);

– дотримання демократичних принципів навчання і виховання (Відродження);

– антропологічні погляди на людину як центр всевіту (А. Я. Коменський);

– визнання вчителя і учня суб'єктами освітнього процесу (А. В. Дістерверг) [3].

– індивідуального підходу до дитини (М. Ф. Квінтіліан);

– орієнтація на власний індивідуальний темп просування. Як видно із зазначеного, С. Горбенко представила еволюцію європейської музичної освіти гуманітарного спрямування. Визначені основні напрями певних періодів з указівкою провідного вченого певного часу. Зокрема, відмічено, що для епохи античності характерно було врахування здібностей дитини, орієнтація на власний чуттєвий досвід; для епохи Середньовіччя, на думку вченої, – врахування власного темпу просування дитини в процесі навчання; для епохи Відродження – дотримання демократичних принципів в процесі навчання і виховання, антропологічні погляди на людину.

Дослідниця Г. Ніколаї виділила п'ять етапів розвитку музичного мистецтва в Польщі:

I етап – конфесійно-музичний (X – 2-а пол. XVIII ст. – від моменту хрещення (966 р.), коли латинська цивілізація з церковними школами прийшла на польські землі. В добу Середньовіччя, коли необхідність музичного забезпечення літургії в церкві вимагала ґрунтовності навчання. У Польщі на той час існували різні типи шкіл: монастирські, кафедральні, парафіяльні, в

яких дітей співу вчили фахівці, або й самі ксьондзи (священники). В добу Ренесансу (XIII – XVII стст.) значну роль у підвищенні рівня вокальної майстерності вчителів відіграв протестантизм, у єзуїтських школах, семінаріях популяризується антична музична естетика – учні навчаються вокальному мистецтву, отримують ґрунтовну підготовку. Значна увага приділяється вихованню молоді у школах, у стінах Краківського університету; відкриваються вчительські семінарії, організовуються бурси бідних.

II етап – деуніфікаційно-освітній (доба створення Комісії національної освіти – 2-а пол. XVIII – поч. XX століть) – період ліквідації незалежної польської держави і її поділ між Прусією, Росією і Австрією, коли Польща втрачає самобутність у підготовці фахівців музики і набирає рис освітніх систем зазначених держав.

III етап – об’єднувально-пошуковий (1918 – 1939 рр.) – це період становлення національної системи підготовки вчителів, міжвоєнний період (після об’єднання у 1918 р. Польських земель, анексованих Прусією, Австрією і Росією. Відбувається уніфікація системи підготовки вчителів.

IV етап – змістово-організаційний етап розвитку музично-педагогічної освіти (МПО) (1945 – 1988). На цьому етапі (період існування Польської народної республіки (PRZ) були визначені мета, завдання, зміст і форми організації МПО. Еволюція системи підготовки вчителів здійснювалася в напрямі університетської освіти.

V етап – євроінтеграційний (1989 р. – поч. XXI ст.). Характеризується реформуванням галузі МПО згідно з інтеграційними та гуманістичними устремліннями XXI ст., у зв’язку зі зміною культурно-освітньої парадигми [4].

Використовуючи праці попередніх дослідників, на нашу думку, доцільно розглянути і передумови розвитку вокальної культури фахівців музичного мистецтва в Європі. Дослідження досвіду музичної освіти у підготовці фахівців музичного мистецтва з часів античності сприяє вивчення особливостей розвитку здібностей педагогів-музикантів, а також музичної педагогіки, у якій вміщуються знання, традиції, що передавалися з покоління до покоління з тлумаченням старого і додаванням нового. Історія розвитку музичної освіти оснащується історичною свідомістю, яка значну роль відіграє в практиці сучасної освіти [5].

Як зазначає І. Сташевська, в кожній європейській країні є позитивні надбання в музичній освіті, її теорії і практиці, які можуть збагатити досвід інших країн. Тому

поряд з проблемою еволюції розвитку музичної освіти ми розглядаємо і специфічні особливості її розвитку в європейських країнах з впливовою культурою [6].

Безумовно, знання витоків, знання періодів зародження і розвитку музичного мистецтва, яке відбувалося упродовж багатьох століть, важливо для розуміння як сьогоднішніх завдань розвитку вокальної культури, так і для визначення її подальшого розвитку.

Як зазначено в роботі дослідника В. Багадурова «Нариси з історії вокальної методології», розвиток вокальної педагогіки відбувався стрибкоподібно [7]. Про це свідчить і розвиток вокальної культури в період різних етапів, які нами представлені в табл. 1. «Еволюція розвитку вокальної культури фахівців музичного мистецтва в Європі в період різних етапів».

Таблиця 1.

Еволюція розвитку вокальної культури фахівців музичного мистецтва в Європі в період різних етапів

№	Назва етапу	Назва періоду	Коротка характеристика епохи, періоду
1.	Етап первісного світу	Період витоків музики (до VI ст. до н.е.)	Музичні навички засновувалися молодшими від старших, починали розвиватися синкретичні мистецтва
2.	Етап античності (Епоха Античності)	Період зародження давньогрецького і давньоримського мистецтва (VI–кінець V ст. до н.е.)	В епоху античності зародилося давньогрецьке і давньоримське мистецтво, культура, зокрема – музично-естетичне виховання (визначалися цілі, зміст); зародилося вчення про етос, яке стало основою педагогічної теорії класичного періоду
3.	Етап Середньовіччя (Епоха Середньовіччя)	Розвиток музичної освіти під впливом християнської церкви (кінець V – I половина XIII ст.)	В епоху середньовіччя панівним світоглядом в розвитку музичної освіти була релігія. Служителі церкви її реформували. Проте в цей час посилюються вимоги до професійної підготовки музиканта з метою забезпечення культових традицій. Розробляється теорія музики, відповідні методики. Відкриваються школи співу.
4.	Етап Відродження (Епоха Відродження Ренесанс)	Період Передвідродження (II половина XIII – поч. XIV ст.)	Епоха відродження, яка виникла у боротьбі з середньовічною ідеологією, це – Епоха пробудження, одна з вершин світової культури
		Раннє Відродження (середина XIV – кінець XV ст.)	У цей період відбувається реформування гуманістами семи вільних мистецтв, у містах створюються початкові гілдьдські школи, музично-естетичне виховання набуває практичного характеру
		Високе Відродження (кінець XV – перша третина XVI ст.)	У цей період розвивається педагогічна думка про доступність освіти незалежно від стану; гуманісти впроваджують передові ідеї у приватні школи
		Пізнє Відродження (II половина XVI – початок XVII ст.)	У період високого відродження посилюються вимоги до формування вокальної культури фахівця музичного мистецтва. Гуманісти висувають нові напрями його підготовки. Зароджується поліфонія, музична творчість, розвивається інструментальна музика. Церква втратила монополію у професійній музиці
		Відбувається інтенсивний розвиток світського музичного мистецтва. Виникають нові музичні жанри, зокрема й сольна пісня; різні співочі	

			товариства; виникають вокальні школи; відбувається становлення професійного музичного мистецтва, розвивається багатоголосий спів. У навчальних закладах стає обов'язковим викладання музичних дисциплін
5.	Етап Просвітництва	Період розвитку революційної буржуазної науки і культури (XVII–XVIII ст.)	Можливостями етапу просвітництва в розвитку музичного мистецтва є: – сила музики і вплив на почуття людини; – Залучення дітей до високої культури співу; – Розробка методу навчання нотної грамоти; – Ідея активної ролі дитини в розвитку природних задатків; – Розвиток теоретичних і методичних питань вокальної культури
6.	Етап становлення національних традицій у формуванні вокальної культури	Період формування національних традицій (XIX–XX ст.)	У цей період на основі вчення відомих особистостей (Композиторів, вчених-музикантів, засновників методик викладання вокального мистецтва) створюються національні школи співу
7.	Етап глобалізаційних процесів розвитку вокальної культури фахівців музичного мистецтва	Євроінтеграційний період (кінець XX – початок XXI ст.)	Етап характеризується наступними особливостями: підготовка фахівців музичного мистецтва відбувається у ЗВО, системи його підготовки мають триступеневу освіту; навчальні плани сприяють широко профільній підготовці; в країнах Європи відбувається інтегрована підготовка фахівців музичного мистецтва; використовується досвід інших країн, досвід видатних педагогів-музикантів, але зберігається і національна своєрідність підготовки

Характеризуючи дані таблиці, співставимо визначені риси формування вокальної культури фахівців музичного мистецтва, а також подамо більш детально їх характеристику у європейських країнах: Італії, Німеччині, Великій Британії, Франції, Австрії, Польщі.

Що стосується підготовки фахівців музичного мистецтва, то результати таблиці свідчать, що їх готують заклади вищої освіти, переважно консерваторії, університети, музичні інститути. Вчителі музики забезпечені в країнах, що аналізується, вищою освітою. Така риса, як ступенева освіта, як система професійної підготовки, характеризується триступеневою освітою: бакалавр, магістр, доктор. Для європейських країн характерна стандартизація навчання у ЗВО за системою ECTS; студенти мобільні, можуть вибирати індивідуальний план навчання.

У зазначених країнах, застосовується інтегроване вивчення музичного мистецтва. Зокрема, введено інтегрований курс «Мистецтво» (Польща, Велика Британія); навчання орієнтоване на інтеграцію вивчення музичного мистецтва зі словом, театром, рухом (Австрія); існують інтегровані програми, які поєднують творчі зусилля педагогів, митців, культурних інституцій (Франція); в університетах вивчають більше

музичні предмети теоретичного, в консерваторіях – практичного спрямування.

З метою розв'язання проблеми співіснування різних культур майбутні фахівці знайомляться з музичними культурами різних країн; в процесі формування вокальної культури використовується досвід відомих педагогів-музикантів: Е.Ж. Дальроза (Італія, Німеччина, Велика Британія, Австрія), З. Кодая (Польща), К. Орфа (Австрія).

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Слід зазначити, що навчальні плани країн Європи здійснюють широко профільну підготовку фахівців музичного мистецтва, розширюється сектор музичних спеціальностей, зокрема готують: керівників хору, фахівців індивідуальної вокальної техніки, вокальних ансамблів, хорового співу, переважає практична спрямованість фахової освіти. Отже, аналіз літературних наукових джерел щодо формування вокальної культури фахівців музичного мистецтва свідчить, що кожний етап виявився своєрідним і значним внеском у формування такої культури у країнах Європи.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Чжу Цзюньцяо. (2013). Особливості формування музичної культури школярів засобами вокального виконавства. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. 18(2). 206–213.
2. Ключев А. С. (2010) Философия музыки. 2-е изд., испр. и перераб. СПб. : Астерион. 230 с.
3. Горбенко С. С. (2007). Історія гуманізації музичної освіти дітей шкільного віку : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів Кам'янець-Подільський : Видавця ПП Зволейко Д. Г. 347 с.
4. Николаї Г. Ю. (2008) Развитие музыкально-педагогической освіти в Польше (XX столетия): дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. К. 471.
5. Сегеда Н. А. (2011). Професійний розвиток викладача музичного мистецтва: історія, методологія, теорія. Монографія. Київ. : НПУ ім. М. П. Драгоманова. 273 с.
6. Сташевська І. О. (2014). Система вищої музичної освіти ФРН у контексті євроінтеграційних процесів. URL. <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN28/14.pdf>.
7. Багадуров В. (1929). Очерки по истории вокальной методологии. Москва. : Госиздат. муз. сектор. 246.

REFERENCES

1. Chzhu Tszun'tsyao. (2013). *Osoblyvosti formuvannya muzychnoyi kul'tury shkolyariv zasobamy vokal'noho vykonavstva*. [Features of formation of musical culture of schoolboys by means of vocal performance]. Luhans'k.
2. Klyuev, A. S. (2010). *Fylosofyya muzyky*. [Philosophy of Music].
3. Horbenko, S. S. (2007). *Istoriya humanizatsiyi*

muzychnoyi osvity ditey shkil'noho viku. [History of humanization of music education of school children]. Kam"yanets'-Podil's'kyu.

4. Nikolayi, H. YU. (2008). *Rozvytok muzychno-pedahohichnoyi osvity v Pol'shchi (XX stolittya).* [Development of music and pedagogical education in Poland (XX century)].

5. Sehed, N. A. (2011). *Profesiynyy rozvytok vykladacha muzychnoho mystetstva: istoriya, metodolohiya, teoriya.* [Professional development of a music teacher: history, methodology, theory]. Kyiv.

6. Stashevs'ka, I. O. (2014). *Systema vyshchoyi muzychnoyi osvity FRN u konteksti yevrointehratsiynykh protsesiv.* [The system of higher music education in Germany in the context of European integration processes].

7. Bahadurov, V. (1929). *Ocherky po ystoriy vokal'noy metodolohiy.* [Essays on the history of vocal methodology]. Moskva.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ШЕЛЕПНИЦЬКА-ГОВОРУН **Наталія Михайлівна** – професор кафедри культурології Національний університет біоресурсів і природокористування України.

Наукові інтереси: формування вокальної культури молоді західноєвропейських країн.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SHELEPNYTSKA-GOVORUN **Natalia Mykhailivna** – Professor of the Department of Cultural Studies National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine.

Circle of scientific interests: formation of vocal culture of youth of Western European countries.

Стаття надійшла до редакції 18.03.2021 р.

УДК 373.3.016:78

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-195-52-55

БАБЕНКО Леонід Вікторович – кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри образотворчого мистецтва та дизайну Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0738-0144>
e-mail: leobabenko@i.ua

БАБЕНКО Андрій Леонідович – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії та методики олімпійського і професійного спорту Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5755-5988>
e-mail: babenko_andrew@ukr.net

ГАЙДАЙ Лариса Володимирівна – старший викладач кафедри музичного мистецтва і методики музичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6944-9963>
e-mail: muza-lora@ukr.net

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ВПРОВАДЖЕННЯ МЮЗИКЛІВ У СИСТЕМУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ШКІЛЬНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО»

Постановка і обґрунтування актуальності проблеми. Сучасні умови розвитку науки, техніки вимагають пошуку нових більш ефективних форм підготовки у вищих навчальних закладах майбутніх фахівців. Це в повній мірі відноситься і до навчання майбутніх учителів мистецтв у педагогічних університетах. Адже майбутній вчитель мистецтв повинен володіти комплексом компетенцій у різних мистецьких галузях – музика, образотворче мистецтво, хореографія тощо. А тому і дуже важливим є пошук і вибір оптимальних форм їхньої багатогранної фахової підготовки, яка б забезпечила якісне повноцінне засвоєння

студентами навчального матеріалу та сформувала в них необхідні професійні компетенції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Синтез музичного, хореографічного та образотворчого мистецтв дає змогу глядачу всебічно сприйняти і відчутти глибину мистецького твору. Адже на глядача одночасно впливають звуко-мелодійно-ритмічні, пластично-рухові чинники, світлова та кольорова його організація, які саме у своїй єдності викликають певне емоційне сприйняття, спровоковане сюжетною лінією художнього твору.

Постановка театралізованих масових